

Safeguarding Kids Together (SKT) Fact sheet for parents and carers

Malu'i fakataha e fānaú

Pepa fakamatala ma'ae ngaahi mātu'á mo e kau tauhi'

Fekau'aki mo hono Malu'i Fakataha 'o e Fānaú (SKT)

'Oku 'i ai ha ngaahi ma'u'anga tokoni kehekehe 'a e ngaahi 'apiakó ke tokoni'i 'a e fānauako kotoa pē ke nau lava'i 'a e lelei taha te nau lavá. Ko e SKT, 'oku lava ke ma'u atu ki he ngaahi 'apiako pule'anga kotoa pē 'a NSW, 'oku ne 'oatu ha fale'i makehe mo'oni, poupu mo e ngaahi polokalama ke tokoni ki he ngaahi 'apiakó ke nau ngāue ki he 'ulungāanga 'oku fai 'e he fānauakó 'oku ma'olunga hono tu'unga fakatu'utāmaki'. 'Oku tokoni 'a e SKT ke:

- Langa ha ngaahi 'ātakai fakaako 'oku fakakau mai mo ta'eue'ia.
- 'Ai ke 'ilo'i 'a e fānauko ko ia 'oku nau ngali tu'u-laveangofuá pea fai ha ngaahi poupu 'oku fe'unga.
- Tokanga'i mo talia 'a e ngaahi me'a fakatu'upakeé.

Ngāue fakataha ke poupu'i 'a e tamaiki'

'Oku lahi ha ngaahi me'a 'e lava ke iku tu'u laveangofua ai ha tokotaha ako ke kau 'i he ngaahi 'ulungāanga 'oku tu'u fakatu'utāmaki, hangē ko e houtamaki, kau ai 'a e houtamaki 'i he 'initaneti'; ko e fakamamahi fakaesino pe ngaahi fakamanamana 'o e fakamamahi fakaesino; fakalavea'i pē kita; ngauehala'aki ha ngaahi me'a mo kau mo e kau faihia pe ngaahi kautaha fakatu'utamaki kehe.

- Hangē ko e ngaahi 'apiakó, 'oku ke 'i ha tu'unga makehe ke fakatokanga'i ha ngaahi liliu lahi 'i he 'ulungāanga ho'o tamá, pea tokoni'i ia ke ne kumi tokoni. Kapau 'oku ke fakatokanga'i ha ngaahi liliu 'i he 'ulungāanga ho'o tamá, pe 'oku vahevahe atu 'e ho'o tamá ha fakamatala kiate koe 'oku ne takiekina koe ki ho'o hoha'a ki ho'o tamá, 'e ala tokoni 'a e ngaahi fakakauko ko 'eni'.

Fakafanongo lelei pea ma'u e kakato 'o e talanoá. Poupu'i ho'o tamá ke talanoa pea talaange kiate ia 'oku sai pē e kumi tokoni' mo e fale'i'.

Fai ha ngaahi fehu'i ke ma'u ha fakaikiiki lahi ange kapau 'oku ke fiema'u ke: ko hai, ko e hā, 'i fē, 'anefē. 'Eke ki ho'o tamá 'a e me'a 'oku ne fie fai' – mo e me'a 'oku nau fiema'u ke ke fai'. 'E ala momou ho'o tamá ke ke lea ki he kau ngāue 'a e 'apiakó.

Alea'i 'a e fakakauko mo fakafiemālie'i kinautolu 'e lava ke tokoni 'a e kumi tokoni mo e fale'i mei he 'apiakó.

Vahevahe mo e 'apiakó ha fakamatala mahu'inga. Fokotu'u ha taimi ke ke talanoa ai mo e faiako ho'o tamá, pea kapau te ke fiema'u, kole ke ke talanoa mo e puleakó.

Tauhi ha lekooti 'o e fakataha fakaakó mo e ngaahi founa te mou ngāue fakataha ai ke fakalelei'i e palopalemá.

Ko e founa lelei taha ke fakalelei'i 'aki e ngaahi palopalemá ko e ngāue fakataha mo e 'apiakó. Kapau 'oku ke hoha'a lahi ki he malu ho'o tamá, fetu'utaki ki he kau polisi'.

I Potungāue Ako 'a NSW

Ko e ni'ihī 'o e ngaahi me'a malu'i mālohi taha 'i he tamaiki' ko e fehokotaki mo kau ki he fāmili', to'ū mo e akó.

Ko e hā ha ngaahi founga te ke lava 'o tokoni'i ai ho'o tamá?

Kau atu pea 'oange ha ngaahi faingamālie ki ho'o tamá ke vahevahe mo koe, ha fakamatala fekau'aki mo 'enau ngaahi ngāue faka'ahó, honau to'ū mo e mo'ui fakaakó. 'E tokoni atu 'eni ke ke 'ilo'i ai e feitu'u 'oku 'i ai ho'o tamá, ko hai 'oku 'i ai mo iá, mo e me'a 'oku nau fai'.

Poupou'i ho'o tamá ke kau 'i he ngaahi 'ekitiviti' 'okú ne 'oatu ha ongo'i 'oku nau kau pea mo ha feitu'u ke tukutaha ki ai e tokanga 'o 'enau manakó. Hangē ko 'eni', sipoti', fakahoko 'o e ngaahi faivá, ngaahi manakó mo e ngaahi kalapu kuo fokotu'ú.

Ke 'ilo'i pea mahino'i 'a e ngaahi lelei mo e ngaahi fakatu'utāmaki fekau'aki mo hono ngāue'aki 'e ho'o tamá 'a e ngaahi naunau faka'ilekikulōniká, hangē ko e ngaahi komipiuta, tepileti (tablets) mo e telefoni (smart phones) pea tokoni ki ho'o tamá ke ngāue fakapotopoto'aki 'enau ngaahi me'angāué.

Ke ma'u ha fakamatala lahiange fekau'aki mo hono tokoni'i ho'o tamá ke ne ma'u ha ngaahi a'usia malu mo fakafiefia 'i he 'initaneti', 'alu ki he uepisaiti eSafety 'i he [esafety.gov.au/](https://www.esafety.gov.au/)

Hoko ko ha tokotaha tā sīpinga lelei 'aki hono fokotu'u ha ngaahi vā fetu'utaki 'oku lelei mo fakahaa'i ki ho'o tamá 'a e founga ke fakakaukau fifili ai ki he fakamatalá.

Fakatokanga'i ange 'a e ngaahi liliu 'i he 'ulungāanga ho'o tamá pea tokoni'i ia ke ne ongo'i malu ke vahevahe atu 'ene ngaahi fakakaukau mo e ngaahi ongó.

Poupou'i 'a e alea'i tau'atāina mo faitotonú mo ho'o tamá koe'uhí' ke ne lava 'o ako pea mahino kiate ia 'a e ngaahi fakakaukau 'a e kakai kehé.

Fakafanongo ki he ngaahi me'a 'oku hoha'a ki ai ho'o ki'i tamá pea ke feinga ke ke mahino'i 'ene fakakaukau. Tatau ai pē pe 'oku 'ikai ke ke tui ki he me'a 'oku lea'aki 'e ho'o tamá, 'oku mahu'inga ke 'ai ke ne 'ilo 'oku tali ia pea 'oku ke 'i ai ke tokoni kiate ia.

Vakai'i ha ngaahi uepisaiti 'aonga

- 'Oku 'oatu 'e he Beyond Blue ha fakamatala mo ha poupou ke tokoni'i e tokotaha kotoa pē ke nau a'usia 'enau mo'ui lelei faka'atamai lelei tahá 'i he uepisaiti [beyondblue.org.au](https://www.beyondblue.org.au)
- 'Oku 'oatu 'e he uepisaiti fakafepaki'i e houtamaki 'a NSW, ha fakamatala ma'ae kau ngāué, fānauakó mo e mātu'á ke ta'ofi mo tali ki he houtamaki 'a e fānauakó 'i he uepisaiti [antibullying.nsw.gov.au](https://www.antibullying.nsw.gov.au)
- 'E lava ke ma'u 'i he 'initaneti' 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni ki he malú mo e fakahinohino fekau'aki mo e ngaohikovia 'i he 'initaneti' 'i he uepisaiti eSafety 'a e Komisioná 'i he [esafety.gov.au](https://www.esafety.gov.au)

Ki ha fakamatala lahiange

Kapau 'okú ke fiema'u ha fakamatala lahi ange kātaki 'o fetu'utaki ki ho 'apiako ho feitu'ú. Kapau 'oku ke fiema'u ha taha fakatonulea ke tokoni 'i ho' faka'eke'eké, kātaki 'o tā ki he Ngāue Fakatonulea Telefoni' 'i he 131 450 pea kole ki ha taha fakatonulea 'i ho'o lea fakafonuá.

Talaange ki he tokotaha tali telefoni' 'a e fika telefoni 'oku ke fie telefoni ki ai' pea 'e ma'u atu 'e he tokotaha tali telefoni' ha tokotaha fakatonulea 'i he lainé ke tokoni atu 'i he feportalanoa'aki'. He 'ikai 'eke totongi kiate koe he ngāue ní.